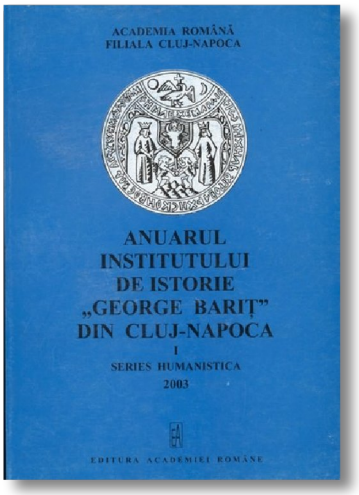

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

humanistica.ro

Prejudiciul estetic – formă a prejudiciului corporal

Călina Jugastru

How to cite this article:
Jugastru, Călina (2003) *Prejudiciul estetic – formă a prejudiciului corporal*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 1, pp. 411–429. DOI: 10.5281/zenodo.22965502

© 2003: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

PREJUDICIUL ESTETIC – FORMĂ A PREJUDICIULUI CORPORAL

Călina Jugastru
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

1. PRECIZĂRI TERMINOLOGICE

Existența omului este condiționată de suportul său material – corpul uman. Corpul însuflețit semnifică prezența persoanei fizice. Vizualizarea individului oferă multiple informații despre acesta. Fizicul persoanei reprezintă, de fapt, aparența sa corporală, prezența sa fizică. Expresia palpabilă a aparenței fizice și, totodată, substratul ei, este corpul omenesc. Întrucât, în ultimă analiză, corpul este însăși persoana, protecția conferită pe cale de reglementare poate fi privită sub un dublu aspect: individul trebuie să respecte anumite limite impuse puterii de a dispune de propriul corp, iar intervenția terților asupra corpului uman este interzisă, cu excepția cazurilor expres precizate în lege.

Orice atingere prejudiciabilă adusă corpului uman, în afara situațiilor expres statuate, antrenează răspunderea autorului pentru daune corporale. Am putea afirma că *suma prejudiciilor nepatrimoniale cauzate prin atingeri aduse integrității corporale sau sănătății persoanei dă expresie prejudiciului corporal.*

Prejudiciul estetic *constă în rezultatul de natură nepatrimonială concretizat în alterarea aspectului fizic al persoanei, urmare susceptibilă de a cauza suferințe și de a avea repercusiuni în plan social.* Sursa acestui prejudiciu este, cu precădere, delictul, dar nu este exclusă nici răspunderea contractuală pentru daune aduse înfățișării și armoniei fizice. În majoritatea cazurilor, prejudiciul estetic reunește un aspect obiectiv și unul subiectiv.

Elementul obiectiv se materializează în mutilări, desfigurări, infirmități, cicatrice, orice leziuni care modifică în mod negativ înfățișarea. Întrucât omul este o ființă sensibilă la stimuli dureroși, astfel de schimbări sunt însoțite, de regulă, de suferințe fizice. De cele mai multe ori, durerea fizică se alătură leziunilor respective încă din momentul producerii acestora. Nu rareori, suferințele fizice persistă chiar și după consolidarea infirmităților.

Din punct de vedere subiectiv, perceperea de către individ a desfigurării sau cicatricelor este cauza suferințelor psihice. Victima conștientizează infirmitatea fizică,

An. Inst. de Ist. „G. Barițiu" din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. I, 2003, p. 411–429

desfigurarea, precum şi consecinţele acestora – compasiunea sau dezgustul celor din jur, eventualele modificări ale condiţiilor obişnuite de viaţă, ale statutului profesional, diminuarea ori chiar suprimarea posibilităţilor de afirmare. Toate aceste împrejurări au rezonanţă negativă asupra victimei, în plan psihic şi, nu în ultimul rând, afectiv.

2. DELIMITAREA PREJUDICIULUI ESTETIC DE ALTE FORME ALE PREJUDICIULUI CORPORAL

2.1. PREJUDICIUL ESTETIC ŞI PREJUDICIUL DE AGREMENT

Înţelesul noţiunii „prejudiciu de agrement" a evoluat în timp de la un sens restrâns la o accepţiune mai largă a termenului, în ţările din CE (Comunitatea Europeană).

Strict definit, prejudiciul de agrement reprezintă imposibilitatea desfăşurării anumitor activităţi culturale, sportive sau artistice. Astfel înţeles, prejudiciul de agrement nu este o privare generală de plăcerile vieţii[1]. Dimpotrivă, acest tip de daună reprezintă imposibilitatea victimei de a practica activităţile pe care le desfăşura înainte de accident[2] – activităţi de natură culturală (teatru, arte plastice, conferinţe), sportivă (fotbal, tenis, schi, alpinism) sau de petrecere a timpului liber (plimbare, pescuit, vânătoare). Din acest punct de vedere, prejudiciul de agrement este dauna suferită de schiorul care nu poate să-şi mai îndoaie genunchiul sau de pianistul căruia îi este amputată o falangă. În schimb, simpla „pierdere a plăcerilor unei vieţi normale"[3] nu ocazionează repararea prejudiciului de agrement. Mai mult, pentru a obţine indemnizarea, victima trebuie să dovedească atât existenţa anterioară a unei activităţi specifice, cât şi absenţa posibilităţii de a o practica în continuare.

După anul 1973 doctrina franceză a abandonat concepţia restrânsă asupra prejudiciului de agrement în favoarea definirii acestuia drept pierdere a calităţii vieţii persoanei vătămate, „ale cărei funcţii mentale şi fizice sunt diminuate"[4].

Rezoluţia nr. 75-7 a CE recomandă indemnizarea atingerilor corporale concretizate în neplăceri cum sunt durerile fizice, insomniile, sentimentele de inferioritate, privarea de posibilitatea de a desfăşura anumite activităţi recreative[5].

---

[1] L. Melennec, *L' indemnisation du préjudice d'agrément*, "Gazete du Palais", 8.04.1976, p. 272.

[2] Cu privire la concepţia restrictivă, numită uneori elitistă, a se vedea F. Lacipière, *Préjudice d'agrément et dissolution de l'incapacité permanente*, Argus, 1980, p. 2600; Y. Lambert-Faivre, *Droit du dommage corporel. Systèmes d'indemnisations*, 3e édition, Paris, Dalloz, 1996, p. 202-203.

[3] P. Jourdain, *Vers un élargissement de la notion de préjudice d'agrément*, "Revue trimestrielle de droit civil", 1995, nr. 4, 92-895.

[4] Cour de Cassation française, 19 mars 1997 (deux arrêts), notă Y. Lambert-Faivre, "Recueil Dalloz Sirey", nr. 5, 5.02.1998, p. 61, apud I. Urs, *Repararea daunelor morale*, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 2001, p. 85.

[5] A se vedea textul art. 11 al Recomandării nr. 75-7 Y. Lambert-Faivre, *op.cit.*, p. 41.

Noua concepție, inspirată din dreptul comunitar[6], este mai largă. Pe de o parte, este suficient ca pierderea de agrement să fie parțială; pe de altă parte, nu se cere ca aceasta să se raporteze la activități caracterizate, fiind suficient să privească modalități normale de petrecere a timpului. Victima va fi indemnizată nu pentru că nu va mai putea juca tenis sau nu va mai schia, ci pentru că viața sa va deveni mai puțin agreabilă. De fapt, sunt avute în vedere toate actele cotidiene firești: posibilitatea de a se spăla, de a se hrăni, de a se deplasa, de a petrece timpul liber etc.

În unele hotărâri, jurisprudența franceză face diferență între prejudiciul de agrement şi prejudiciul fiziologic sau funcțional. Acesta din urmă ar reprezenta deficitul funcțional cauzat de vătămările corporale, neajunsurile produse de atingerile fizice.

În mod întemeiat, s-a afirmat că «extinzându-se, prejudiciul de agrement se „obiectivează" şi tinde să se confunde, în parte cel puțin, cu prejudiciul fiziologic sau funcțional»[7].

În realitate, prejudiciul de agrement trebuie înțeles în accepțiunea sa largă, ca având o dublă natură. Aspectul obiectiv, concretizat în tulburări fiziologice care provoacă neplăceri în viața curentă nu este altul decât prejudiciul fiziologic[8]. Aşadar, prejudiciul fiziologic se află înglobat în prejudiciul de agrement, care trebuie înțeles în sens larg[9]. În acelaşi timp, victima conştientizează starea în care se află, privațiunile şi restrângerile pe care acel prejudiciu i le provoacă. Această percepție, diferită de la individ la individ, este expresia naturii subiective a prejudiciului de agrement.

Prejudiciul estetic şi prejudiciul de agrement se întâlnesc într-un punct comun – ambele se subsumează categoriei mai largi a prejudiciului corporal.

Atingerile aduse integrității corporale sau sănătății – surse ale daunelor corporale – vor fi înțelese în sens larg. Vătămările se pot concretiza în leziuni organice, tulburări de ordin funcțional ori alte afecțiuni fizice. Zgomotul, de exemplu, poate genera un prejudiciu de agrement, fără a cauza o vătămare corporală imediată şi vizibilă. Este cunoscut faptul că agresiunile sonore repetate sau de intensitate puternică sunt cauza unor afecțiuni auditive (slăbirea auzului, surditate) sau cardiovasculare. Ele pot provoca perturbarea sistemului endocrin, angoase, tulburări de comportament. Zgomotul creează neplăceri care, într-o gradare nuanțată, pot îmbrăca forme diverse, ajungând până la afecțiuni fizice sau tulburări funcționale grave.

---

[6] N. Didier, *Risque de circulation et intégration européenne: les interogations en France et en République Fédérale d'Allemagne*, teză, Grenoble, 1978, p. 149-153.

[7] I. Urs, *Înțelesul noțiunii prejudiciului de agrement, temei de reparare bănească a daunelor morale*, „Dreptul", 1999, nr. 2, p. 26.

[8] Unii autori consideră că prejudiciul de agrement este un „prejudiciu funcțional de agrement" (a se vedea Y. Lambert-Faivre, *op.cit.*, p. 203-206).

[9] I. Urs, *op.cit.*, p.26.

Sub aspect obiectiv, ambele prejudicii se caracterizează prin vătămări aduse sănătății sau integrității corporale. Din punct de vedere subiectiv, atât prejudiciul estetic, cât şi prejudiciul de agrement implică suferințe fizice şi psihice.

Spre deosebire de prejudiciul de agrement, cel estetic se rezumă la acele leziuni care înfrâng armonia fizică a persoanei. Numai vătămările susceptibile să aducă atingere esteticii individului justifică indemnizarea.

Cauza suferințelor psihice se analizează, de asemenea, diferit în situația daunelor estetice. Dacă în cazul prejudiciului de agrement leziunile se repercutează asupra tuturor acțiunilor pe care le presupune o viață normală, prejudiciul estetic influențează în mod special anumite segmente ale vieții sociale. Mutilările, cicatricele, desfigurările pot fi factori de natură a provoca pierderea locului de muncă – dacă aceasta este condiționată de un aspect fizic agreabil – sau chiar „condamnarea" la singurătate, căci, „dacă o crestătură în mijlocul feței constituie o urâțire fără nici un fel de consecințe pentru un bărbat, mai ales dacă este căsătorit, o cicatrice poate constitui o catastrofă [...] pentru o tânără fată care aşteaptă să se căsătorească"[10].

Urmările negative ale prejudiciului estetic se resimt cu precădere în plan familial şi profesional, fără a pierde din vedere împrejurarea că orice persoană suferă în urma conştientizării plăgilor sau cicatricelor inestetice.

2.2. COMPARAȚIE CU PREJUDICIUL JUVENIL

În literatura de specialitate se consideră că prejudiciul juvenil este o specie aparte de daună corporală, care creează în favoarea victimei un drept special la reparație, cunoscut sub denumirea de *pretium juventutis*. În opinia celor care recunosc autonomia acestui tip de prejudiciu, vârsta victimei are o importanță aparte.

În mod obişnuit, prejudiciul juvenil este invocat pentru a compensa privațiunile pe care le suferă o persoană tânără, care se vede lipsită de posibilitatea de a participa la activitățile specifice vârstei sale. Într-o exemplificare sumară, s-ar putea spune că aceasta este situația unui copil lipsit de bucuria pe care ar putea să i-o ofere practicarea jocurilor specifice vârstei.

S-a spus că „indemnizarea separată a prejudiciului juvenil este justificată în cazul în care victima este o persoană tânără şi este în mod special afectată posibilitatea sa de a beneficia de avantajele specifice vârstei tinere. Poate ar trebui astfel procedat mai ales atunci când vătămarea este cu caracter permanent, neîntrevăzându-se posibilitatea redresării, a revenirii la starea de normalitate odată cu trecerea timpului sau urmare a unor intervenții cu scop de reabilitare. Speranța de viață este relevantă mai ales atunci când victima avea perspectiva unei vieți

[10] A. Toulemon, J. Moore, *Le préjudice corporel et moral en droit commun*, Paris, Sirey, 1968, p. 137, apud I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1979, p. 84-85.

fericite. Pentru aceasta este necesară analiza situației anterioare a victimei, a ceea ce a realizat şi ar fi putut realiza în viitor, din acest punct de vedere"[11].

Fără a nega existența acestui prejudiciu, considerăm că suntem, de fapt, în prezența prejudiciului de agrement suferit de o ființă tânără, aflată în situația de a-şi vedea suprimate ori diminuate speranțele de viață sau aptitudinea de a desfăşura anumite activități agreabile[12]. Nu credem că prejudiciul juvenil trebuie să facă obiectul indemnizării distincte. Vârsta victimei, ca şi componentă a personalității acesteia, este un criteriu orientativ general de apreciere a prejudiciului corporal. Diferitele vătămări fizice sunt mai intens resimțite la vârste tinere, iar consecințele negative pot fi ireversibile. Constatarea acestor împrejurări sporeşte gravitatea prejudiciului de agrement şi îndreptățeşte la acordarea despăgubirilor într-un cuantum mai ridicat.

Prejudiciul juvenil fiind o formă a prejudiciului de agrement, elementele de comparație între prejudiciul estetic şi prejudiciul de agrement sunt valabile şi pentru demarcația între prejudiciul estetic şi prejudiciul juvenil. Facem precizarea că în cazul prejudiciului juvenil partea vătămată este o persoană de vârstă tânără, pe când prejudiciul estetic poate fi întâlnit indiferent de vârstă.

2.3. PREJUDICIUL ESTETIC ŞI PRETIUM DOLORIS

Durerea este o problemă tot atât de veche precum medicina, una dintre principalele sarcini ale medicului fiind aceea de a o vindeca. Categoria prejudiciului concretizat în dureri fizice sau psihice include „întreaga gamă de suferințe şi dureri de natură fizică sau psihică ori deopotrivă de natură fizică şi psihică, pe care le încearcă victima unui fapt ilicit şi culpabil, pe lângă pagubele de natură patrimonială care îi pot fi cauzate pe această cale. Durerile fizice şi psihice constituie cele mai frecvente, mai obişnuite şi mai fireşti, dar în acelaşi timp şi cele mai grave dintre urmările negative ale atingerilor corporale"[13].

Ceea ce se indemnizează este durerea fizică, adică experiența senzorială dezagreabilă şi suferințele psihice consecutive unui traumatism, manifestate prin depresii, nevroze, stări de angoasă[14]. Cauza acestor din urmă suferințe rămâne vătămarea corporală, chiar dacă există şi factori favorizatori ai pagubei.

---

[11] M. Boar, *Răspunderea civilă pentru prejudiciile extrapatrimoniale (problema reparării daunelor morale)*, Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1998, p.189.

[12] Pe o scară valorică, s-a apreciat că, raportat la o durată medie de viață de aproximativ 63 de ani, un copil de 10 ani ar putea fi indemnizat pentru incapacitate personală permanentă cu suma de 100.000 de franci francezi, în timp ce un pensionar în vârstă de 60 de ani va primi, în aceleaşi condiții, 4.700 de franci francezi (Y. Lambert–Faivre, *op.cit.*, p. 208).

[13] I. Albu, V. Ursa, *op.cit.*, p. 79-80.

[14] A se vedea B. Stark, H. Roland, L. Boyer, *Obligations*, I – *Responsabilité delictuelle*, 5e édition, Paris, Litec, 1996, p. 78.

În general, indemnizarea suferinţelor fizice şi psihice este tratată sub apelativul *pretium doloris* sau *prix de la douleur*[15]. Atingerile generatoare de suferinţe au ocupat un loc aparte în vechea jurisprudenţă franceză, care aprecia că orice consecinţe păgubitoare (imposibilitatea fizică de a îndeplini acte ale vieţii curente, de a desfăşura activităţi domestice, teama de moarte, conştientizarea de către victimă a împrejurării că, datorită propriei neputinţe, a devenit o povară pentru cei apropiaţi) reclamă despăgubiri[16].

Uneori se face diferenţa între *pretium doloris*[17] şi *quantum doloris* – ca sumă a suferinţelor încercate după accident până la consolidare (perioadă pentru care se poate stabili un grad de invaliditate permanentă sau parţială) sau până la vindecare[18].

Alteori, suferinţele fizice sunt luate în considerare ca *pretium doloris*, iar cele morale sunt discutate în cadrul unor tipuri diferite de prejudiciu (prejudiciul estetic, de agrement ş.a.).

Considerăm că suferinţele fizice şi psihice sunt elemente constitutive ale aceluiaşi prejudiciu, indemnizabil sub forma lui *pretium doloris*.

Aspectul fizic, adesea preponderent, pune în evidenţă stări determinate de procese patologice (de exemplu, infecţii), de stimuli externi (echimoze, lovituri, înţepături) ori de diverse perturbări funcţionale. Durerea fizică este un fenomen complex care poate fi măsurat. Medicii dispun de aparate care determină gradul de intensitate (atunci când durerea este încă prezentă) sau bareme care, în funcţie de leziunile constatate, permit evaluarea durerii şi ulterior încetării senzaţiilor dureroase[19]. Expertul are rolul de a prezenta şi descrie dauna, iar judecătorul va determina şi califica diferitele prejudicii ce decurg din aceasta[20]. S-au elaborat anumite calificative (foarte uşor, uşor, moderat, mijlociu, destul de important[21], important şi foarte important) care reflectă trepte de gravitate ale durerii. Între factorii care determină importanţa prejudiciului enumerăm numărul leziunilor

---

[15] A se vedea M. Dubois, *Pretium doloris*, thèse de doctorat, Lyon, 1935.

[16] A se vedea Cour de Cassation francaise, 21 juin 1927; Tribunal civil Dijon, 17 février 1933; Tribunal civil de la Seine, 30 novembre 1935, hotărâri citate după F. Givord, *La réparation du préjudice moral*, thèse de doctorat, Grenoble, 1938, p. 73-74.

[17] *Pretium doloris* a fost definit ca suferinţă constând în consumul considerabil şi ireversibil de energie necesar individului pentru a surmonta durerea resimţită (J. Dupichot, *Des préjudices réfléchis nés de l'atteinte à la vie ou à l'integrité corporelle*, thèse de doctorat, 1967, citat după F. Henni, *La réparation des souffrances phisiques et morales*, Mémoire pour le Diplôme du D.E.A. de Droit Privé, Rennes I, 1984, p. 9).

[18] L. Melennec, *L'indemnisation du quantum doloris*, "Gazette du Palais", 12 décembre 1974, p. 958.

[19] A se vedea M. Thierry, B. Nicourt, *Réflexions sur les „souffrances endurées"*, "Gazette du Palais", 29 octobre 1981, p. 481-484, citat după M. Boar, *Răspunderea civilă pentru prejudiciile extrapatrimoniale* ..., p. 158.

[20] I. Bessieres-Roques, C. Fournier, H. Hugues, F. Riche, *Expertise – Précis d'évaluation du dommage corporel*, Argus, 1997, p. 164.

[21] A se vedea Y. Lambert-Faivre, *Droit du dommage corporel* ..., p. 151-152.

importante, contextul accidentului, urmările imediate ale acestuia, numărul intervențiilor chirurgicale, durata spitalizării[22].

Orice fenomen fizic dureros este perceput prin intermediul sistemului nervos, astfel că, în mod obiectiv, durerea fizică este însoțită de suferințe psihice.

Prejudiciul constând în dureri fizice și psihice se diferențiază în mod evident de prejudiciul estetic, fiind mai cuprinzător decât *pretium pulchritudinis*. Gama suferințelor indemnizate sub denumirea de *pretium doloris* este mai largă întrucât include toate leziunile generatoare de durere. În schimb, *pretium pulchritudinis* se limitează la acele vătămări și suferințe morale pe care victima le resimte văzându-se mutilată sau desfigurată. Scopul despăgubirii acordate cu titlu de „preț al frumuseții" este în relație directă cu leziunile susceptibile de a urâți individul, de a provoca dezgustul sau compătimirea semenilor săi.

2.4. PREJUDICIUL ESTETIC ȘI PREJUDICIUL SEXUAL

Prejudiciul sexual este definit ca „imposibilitate totală sau parțială în care se găsește victima, datorită sechelelor traumatice pe care le prezintă, fie de a îndeplini actul sexual, fie de a procrea sau de a se reproduce într-o manieră normală"[23].

Fundamentându-se pe hotărâri pronunțate de Curtea de Casație franceză[24], unii autori tratează prejudiciul sexual drept element al prejudiciului de agrement[25]. Deși neputința de a îndeplini actul sexual implică lipsirea parțială de avantajele vieții, totuși credem că este dificil de admis că prejudiciul sexual este înglobat în prejudiciul de agrement.

Prejudiciul sexual este o noțiune care include aspecte legate atât de funcția sexuală, cât și de funcția de reproducere[26]. La nivelul primei funcțiuni, consecințele prejudiciabile se manifestă prin diminuarea ori dispariția dorinței sexuale, imposibilitatea realizării actului, lipsa orgasmului, frigiditate etc. La nivelul funcției de reproducere, prejudiciul sexual se traduce prin imposibilitatea de a

---

[22] Cu privire la indemnizarea suferințelor fizice și psihice în cadrul unora dintre sistemele de drept europene, a se vedea M. Boar, *Repararea bănească a daunelor morale în dreptul unor state vest-europene*, „Dreptul", 1996, nr. 8, p. 23-35.

[23] L. Melennec, *Evaluation du handicap et du dommage corporel*, Paris, Masson, 2000, p. 305.

[24] Într-o hotărâre din februarie 1988 Curtea de Casație franceză a statuat că prejudiciul care constă în atingeri aduse vieții sexuale este, de fapt, un prejudiciu de agrement. În altă hotărâre din octombrie 1995 s-a apreciat că este la latitudinea judecătorului fondului indemnizarea separată a prejudiciului de agrement. Cu ocazia prezentării Raportului Bellet s-a observat că apare riscul dublei indemnizări a unui prejudiciu unic, dar sub denumiri diferite.

Atunci când indemnizația se acordă distinct, sumele alocate pentru prejudiciul sexual au variat între 10 000 și 400 000 de franci francezi. Între 1993 și 1995 sumele medii acordate ca *pretium sexuale* s-au cifrat la aproximativ 222 000 franci francezi (a se vedea L. Melennec, *L'évaluation du préjudice corporel*, quatrième édition, Paris, Litec, 1998, p. 79).

[25] *Ibidem*.

[26] L. Melennec, *op. cit.*, p. 306.

procrea (sterilitatea sau imposibilitatea de a naşte într-o manieră firească[27]. Progresele înregistrate în domeniul medical permit, în anumite cazuri, să se diminueze consecinţele negative ale alterării funcţiunilor sexuale.

Împărtăşind ideea că prejudiciul sexual necesită acordarea unei despăgubiri speciale, vom distinge între cele două componente ale acestei categorii de prejudiciu: procrearea şi satisfacţia pe care o oferă activitatea sexuală. Dacă aceasta din urmă poate fi analizată din perspectiva prejudiciului de agrement, funcţia de reproducere, în schimb, excede sferei pagubei de agrement.

În timp ce prejudiciul sexual se caracterizează prin alterarea celor două funcţii, prejudiciul estetic este esenţialmente condiţionat de modificarea armoniei înfăţişării individului.

Sursa prejudiciului estetic, ca formă a daunelor corporale, o constituie atingerile aduse fizicului, pe când cauza prejudiciului sexual nu trebuie căutată întotdeauna în zona vătămărilor corporale. Rupturile de bazin, lezarea articulaţiilor coxo-femurale, fracturile multiple ale membrelor inferioare, leziunile encefalului sau ale trunchiului cerebral, leziunile glandelor endocrine, îndeosebi ale hipofizei şi suprarenalelor pot conduce la neplăceri de ordin sexual. Nu este exclus însă ca anumite traumatisme ori afecţiuni psihice să provoace şi disfuncţii sexuale.

3. CAUZELE PREJUDICIULUI ESTETIC

3.1. PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA CHIRURGIEI ESTETICE. OBLIGAŢIA DE INFORMARE MEDICALĂ – SURSĂ A PREJUDICIULUI ESTETIC

Nu în toate timpurile chirurgia estetică a fost privită cu îngăduinţă. La începutul secolului se aprecia că actele medicale menite să corecteze aspectul corpului uman nu sunt parte a domeniului medical, întrucât nu au rol curativ. S-a afirmat chiar că medicul care, sub pretexte de ordin estetic, intervine asupra unui corp sănătos, excede competenţei conferite de diploma sa[28].

Între timp, moravurile au evoluat şi au apărut argumente diferite care au condus la acceptarea chirurgiei estetice. Mai ales în perioada războaielor mondiale s-a pus problema oferirii unui remediu militarilor ale căror feţe mutilate stârneau dezgustul şi compasiunea interlocutorilor. În aceeaşi ordine de idei, s-a constatat că, în mod frecvent, persoanele vătămate în accidente de circulaţie sufereau depresii psihice. Cicatricele faciale şi desfigurarea necesitau intervenţii chirurgicale care, pe cât posibil, să le amelioreze. Dispariţia sau diminuarea cauzei suferinţei aveau ca efect redresarea morală a pacienţilor.

---

[27] Autorul precizează că finalitatea sexualităţii este reproducerea, prejudiciul obstetric putând fi inclus în prejudiciul sexual (L. Melennec, *Le préjudice sexuel* (*damnum sexuale*), "Gazette du Palais", 3 novembre 1977, p. 528).

[28] A se vedea D. Malicier, A. Miras, P. Feuglet, P. Faivre, *La responsabilité médicale. Données actuelles*, 2e édition, Paris, Editions ESKA, 1999, p. 186.

În timp, s-a apelat la chirurgia estetică prin asimilarea acesteia cu chirurgia plastică. În termeni de dicţionar, chirurgia plastică este acea parte a chirurgiei care se ocupă cu corectarea defectelor anatomice congenitale ori dobândite[29]. În cadrul chirurgiei plastice se distinge chirurgia estetică – domeniu consacrat remodelării aspectului exterior al corpului omenesc, în mod special al feţei[30].

Relaţia care se stabileşte între chirurgul estetician şi pacient este complexă şi parcurge mai multe etape. Întâi de toate, se determină motivaţia care conduce la operaţie. Într-o a doua fază, medicul trebuie să-şi informeze pacientul asupra riscurilor intervenţiei, avantajelor şi dezavantajelor acesteia, eventualelor sechele postoperatorii. Obţinerea consimţământului este urmată, de regulă, de faza operatorie. Prejudiciul estetic se poate ivi în lipsa informării, în cazul îndeplinirii defectuoase a obligaţiei de informare ori poate fi urmarea directă a intervenţiei chirurgicale.

Practic, toate procedurile medicale recurg la informarea pacientului ca premisă[31] a diagnosticului, investigaţiilor şi intervenţiei chirurgicale. Obligaţia de informare[32] nu se suprapune cu obligaţia de consiliere medicală. Consilierea este subsidiară informării.

Informarea este un factor al comunicării în relaţia medic-pacient. Odată informat, acesta din urmă are acces la cunoaşterea propriului organism, inclusiv a maladiei, a riscurilor terapiei şi eventualelor complicaţii postoperatorii. În cunoştinţă de cauză, pacientul va alege una dintre metodele terapeutice care i se propun. Pe tărâm medical, dreptul de a fi informat este expresia dreptului la intangibilitatea corpului uman şi a libertăţii de a lua decizii în deplină cunoştinţă de cauză. Se poate vorbi de un veritabil drept la informare sau drept la adevăr care aparţine pacientului.

Persoana căreia îi incumbă obligaţia de informare este cadrul medical care prescrie tratamentul sau practică o intervenţie chirurgicală, anestezistul, etc. Destinatarul informaţiei medicale este, în imensa majoritate a cazurilor, pacientul. Codul deontologic al Colegiului medicilor din România prevede că riscurile care nu pot fi dezvăluite bolnavului vor fi comunicate aparţinătorilor. Prognosticul grav va fi împărtăşit familiei cu prudenţă şi tact (art. 53–55). Deocamdată nu este reglementată situaţia în care pacientul refuză să fie informat. O soluţie ar fi aceea de a oferi informaţia aparţinătorilor.

O a treia categorie de persoane destinatare ale informaţiei o constituie medicii care colaborează la îngrijirea bolnavului. Codul deontologic consacră răspunderea

---

[29] A se vedea: *** *Mic dicţionar enciclopedic*, Bucureşti, Edit. Enciclopedică Română, 1972, p. 720.

[30] *** *Dicţionar enciclopedic*, vol. II, *D-G*, Bucureşti, Edit. Enciclopedică, 1996, p. 244.

[31] A se vedea *L'obligation d'informer le patient*, „Petites Affiches", 22 septembre 1999, p. 9.

[32] Cu privire la această problemă, a se vedea C. Jonas, M. Penneau, *Obligation d'information du médecin: encore du nouveau*, „Journal de Médecine Légale", „Droit Médicale", „Victimologie", „Dommage corporel", vol. 42, nr. 5/1999, p. 395-399.

individuală a fiecărui practician în cauză. Credem că ar fi oportun să se prevadă, pentru o astfel de ipoteză, obligația tuturor cadrelor medicale implicate de a se informa reciproc asupra stării pacientului.

Practica medicală demonstrează că îndeplinirea riguroasă a îndatoririi de informare este un impediment al angajării răspunderii pentru prejudiciu. Apariția daunei de ordin estetic poate fi urmarea lipsei de informare sau a unei informări defectuoase.

Specificul chirurgiei estetice ne îndreptățește să afirmăm că obligația de informare în materie prezintă anumite particularități.

În primul rând, informația va include nu doar riscurile grave, ci ansamblul inconvenientelor care pot rezulta din terapia preconizată[33]. Instanțele franceze au decis că medicului care recurge la un tratament cu laser pentru a elimina un angiom[34] îi incumbă o obligație de informare cuprinzătoare, chiar dacă riscul este minim și cu totul excepțional[35].

În categoria inconvenientelor generatoare de prejudicii estetice intră, între altele, persistența cicatricelor o durată mare de timp, întinderea acestora[36], necesitatea a două sau mai multe incizii în locul uneia singure, aplicarea unui tratament complementar pentru drenaj limfatic[37].

Între operațiile care se pot solda cu cicatrice dizgrațioase se numără implantul mamar (clasic, cu ser fiziologic ori bazat pe proteze cu gel de silicon). Chirurgul datorează o informație corectă și clară, care să permită alegerea liberă a tipului de implant. Se cer explicate atât avantajele siliconului (la palpare protezele de silicon nu sunt prea evidente, datorită poziționării lor în spatele glandelor mamare, spre deosebire de protezele cu ser fiziologic, care sunt mai rigide), cât și dezavantajele sale (în cazul ruperii protezei se pot ivi complicații locale). În aceste condiții, se apreciază că implantul cu ser fiziologic prezintă un grad mai ridicat de siguranță. Desigur, pacienta trebuie informată și cu privire la durabilitatea protezelor, necesitatea controalelor clinice și radiologice periodice.

O altă intervenție care implică anumite inconveniente este lipostructura facială. Pe măsura trecerii anilor, pielea feței pierde din volum și se deshidratează, îmbătrânind. Fruntea și tâmplele se acoperă cu riduri, pometii pierd din rotunjime, obrajii și gâtul nu mai au tonusul inițial. „Lipostructura" este termenul utilizat pentru a desemna tehnica de remodelare a țesuturilor faciale grase, utilizând alte țesuturi ale pacientului. Acest procedeu este susceptibil de a corecta și diverse

---

[33] A se vedea Cour de Cassation francaise, 17 février 1998, „Revue trimestrielle de droit civil", nr.3/1998, p. 680-682; F. Chabas, *L'information médicale d'information en danger*, „La Semaine Juridique", Edition Générale, nr. 11/15.03.2000, p. 461.

[34] Angiomul este o tumoare benignă a vaselor sangvine și limfatice.

[35] Cour d'Appel Bordeaux, 17 novembre 1998, hotărâre citată după S. Welsch, *Responsabilité du médecin. Risques et réalités judiciares*, Paris, Litec, 2000, p. 65.

[36] Cour d'Appel Paris, 21 octobre 1998, speța *Dabos c/Kergaravat* (S. Welsch, *op. cit.*); Cour d'Appel Bordeaux, 17 novembre 1998, „Médecin et Droit", nr. 40/2000, p. 21.

[37] Cour d'Appel Paris, 2 avril 1999 (S. Welsch, *op. cit.*, p. 65).

anomalii ale părților corpului, cauzate de accidente sau operații. Lipostructura este o metodă ce poate veni în completarea liftingului facial, dacă acest lucru se justifică, în funcție de alterarea aspectului feței. Operațiunea este extrem de delicată, presupune prelevarea prin liposucție a grăsimii din alte zone ale corpului (abdomen, genunchi etc.), prelucrarea acesteia și apoi implantarea.

Pe lângă avantajul redobândirii volumului și formei feței sau tratării pacienților la care liftingul facial nu a avut rezultatele scontate, medicul este ținut să pună în discuție, anterior intervenției, problema edemelor postoperatorii, obligativitatea repausului de 1–3 săptămâni, precum și costul destul de ridicat, aferent operației și perioadei ulterioare acesteia.

În timpul din urmă, tot mai multe persoane apelează la liposucție pentru corectarea siluetei. Procedeul constă în aspirarea grăsimii excedentare cu ajutorul canulelor sau aspiratorului, sub anestezie locală sau generală, după caz. Dincolo de faptul că orice regiune corporală poate fi astfel tratată, pacientul trebuie să cunoască faptul că obținerea unui rezultat definitiv implică o serie de condiții: menținerea greutății, alimentația echilibrată, tratarea disfuncțiilor hormonale sau circulatorii, spitalizarea timp de câteva zile. De asemenea, nu pot fi evitate durerile (una-două săptămâni), cicatricele de întindere relativ redusă, echimozele ș.a.

În afara riscurilor cicatriceale, categoria inconvenientelor include și riscul intoleranței procedurii propuse. Astfel, este în culpă medicul care omite să-și informeze pacientul despre faptul că tratamentul intradermic pentru ameliorarea ridurilor poate genera intoleranță datorită căldurii degajate de mare intensitate. Nu are relevanță împrejurarea că medicul a ignorat el însuși o asemenea cauză a accidentului, atâta timp cât trebuia să o cunoască, în calitate de specialist[38].

Alte aspecte cu privire la care chirurgul estetician datorează informații se referă la oportunitatea procedurii chirurgicale și posibilitatea agravării stării pacientului.

Instanțele franceze au reținut responsabilitatea medicului care a omis a preciza caracterul prematur al liftingului pleoapelor[39] sau care au acceptat să opereze în condițiile în care intervenția prezintă riscul agravării aspectului inestetic. De asemenea, este de neacceptat operația dacă riscul este disproporționat mai mare comparativ cu rezultatul scontat. Nu este exonerat de răspundere chirurgul care extrage granule de grăsime și implantează silicon în zona bărbii unei tinere, atâta timp cât cicatrizarea defectuoasă a impus înlăturarea protezei, ulterior formându-se o cavitate ce împiedica apropierea maxilarelor. Expertiza medico-legală a concluzionat că operația a fost corect efectuată, dar medicul și-a asumat un risc inutil și nejustificat din punct de vedere medical. Intervenția era destinată doar persoanelor vârstnice, iar pacienta a fost afectată fizic și psihic[40]. Face dovada asumării unui risc disproporționat față de avantajele preconizate și medicul care

[38] Cour d'Appel Versailles, 17 janvier 1991, citată după D. Malicier, P. Feuglet, P. Faivre, *op.cit.*, p. 188.

[39] Cour d'Appel Paris, 22 janvier 1913; Cour d'Appel Versailles, 21 février, 1991.

[40] Cour d'Appel Aix, 16 avril 1981.

intervine în scopul ameliorării aspectului unei cicatrice, însă în urma prelevării unor porțiuni de piele, indispensabile grefei, creează alte cicatrice dizgrațioase[41].

Ar putea fi identificate câteva situații în care chirurgul plastician ar fi îndreptățit să refuze operația: intervenția nu este utilă sau oportună, riscul este disproporționat de mare față de rezultatul dorit, există riscul unui eşec[42].

Se impune o precizare în ceea ce priveşte riscul operatoriu, ca sursă a prejudiciului estetic. Pacientul este în drept să i se dezvăluie riscurile cunoscute ale actului medical propus. Cu ocazia judecării unei cauze, Curtea de Casație franceză a reținut că, potrivit hotărârii Curții de Apel, implantul victimei a fost realizat în anul 1984, moment în care medicul era ținut la îndeplinirea obligației de informare. Întrucât în acel moment nu erau cunoscute complicațiile cărora implantul le poate da naştere, nu s-a apreciat că ar fi în discuție lipsa de informare[43] drept cauză a prejudiciului.

Practic, posibilitatea cunoaşterii riscurilor trebuie apreciată în raport cu datele cunoscute ale ştiinței medicale. Orice risc, cu o probabilitate oricât de redusă de realizare, constituie o achiziție ştiințifică şi deci, obiect al informării. Obligația de informare este şi o modalitate de verificare a pregătirii medicului sub aspect profesional şi totodată un stimulent al asimilării noilor tehnici medicale. Este de neconceput informarea completă a pacientului asupra efectelor posibile ale terapiei dacă nu se cunosc noutățile intervenite până la acea dată[44].

Încercându-se fundamentarea teoretică a reparării prejudiciului estetic ca urmare a neîndeplinirii obligației de informare doctrina a recurs la două teorii. S-a afirmat, într-o primă variantă, „pierderea unei şanse"[45], distinct de repararea prejudiciului corporal, cu motivarea că dacă pacientul ar fi fost informat, ar fi putut să refuze terapia şi, pe cale de consecință, s-ar fi evitat dauna corporală. Pe de altă parte, dacă ar fi fost în posesia informației, pacientul ar fi solicitat intervenția chirurgicală necesară vindecării[46].

O altă teorie este cea care promovează ideea reparării integrale a pagubei[47]. Deoarece prejudiciul estetic este caracterizat de vătămări aduse integrității şi/sau

---

[41] Cour d'Appel Paris, 14 septembre 1990.

[42] A se vedea H. Fabre, *Chirurgie esthétique, le patient devant un consommateur averti et responsable*, „Gazette du Palais", 24-25 octobre 1997, numéro spécial, „Droit de la santé", p. 33.

[43] A se vedea Cour de Cassation francaise, 7 juillet 1998, S. Welsch, *op. cit.*, p. 70.

[44] În practica instanțelor franceze s-a reținut, de exemplu, că rezultatele unei anchete epidemiologice efectuate cu un an în urma accidentului constituie date medicale cunoscute (în acest sens, C. Noiville, *L'extension du contenu de l'obligation d'information du médecin*, „Petites Affiches", 5 mai 1999, p. 4).

[45] A se vedea F. Chabas, *La perte d'une chance en droit francais*, „Colloque sur les developpements recents de la responsabilité civile, Génève", 1991, p. 131.

[46] În acest sens, Cour de Cassation francaise, 17 novembre 1969; idem, 7 juin 1989; 7 février 1990, hotărâri citate după S. Hocquet-Berg, *Les sanctions du défaut d'information en matière mèdicale*, „Gazette du Palais", 10 septembre 1998, p. 1123.

[47] Curtea de Apel Dijon a statuat într-o hotărâre din 25 septembrie 1998 că există legătură cauzală între neîndeplinirea îndatoririi de informare de către chirurg şi prejudiciu. Dacă ar fi cunoscut riscul intervenției, pacienta n-ar fi acceptat-o. Medicul va fi obligat la repararea integrală a prejudiciului suferit de pacientă (S. Welsch, *op. cit.*, p. 74).

aspectului fizic, optăm pentru indemnizarea separată a acestuia. În mod corect, Curtea de Apel Bordeaux a procedat la reparare, constatând că neîndeplinirea culpabilă a obligației de informare din partea medicului a stat la originea cicatricelor inestetice ale pacientei[48].

În mod asemănător, s-a reținut responsabilitatea medicului pentru efectuarea unei operații cu scop estetic asupra unui copil în vârstă de patru ani, fără a se comunica în prealabil părinților riscul survenirii decesului[49]. Pe aceeași linie de gândire, Curtea de Apel Bordeaux a apreciat că unitatea sanitară din rețeaua publică răspunde pentru dauna rezultată din lipsa de informare cu privire la riscul cicatriceal pe care îl implică tratarea angiomului cu ajutorul laserului[50].

La originea prejudiciilor estetice se poate afla nu numai lipsa de informare, dar și neatenția sau nepriceperea în efectuarea actului chirurgical ori greșita apreciere a riscurilor în raport cu șansele unei reușite. Jurisprudența franceză mai veche relevă ideea că medicul nu trebuie să recurgă la tratamente riscante atâta timp cât nu există vreun imperativ de ordin terapeutic. În caz contrar, pacientul va putea obține indemnizarea pagubei, chiar fără a fi nevoit să probeze vinovăția medicului.

În speță[51], doamna C. a consultat un medic în vederea corectării aspectului dezagreabil al firelor de păr în zona bărbii. Acesta a supus-o radioterapiei, tratament care i-a provocat o radiodermită de gradul II. Pacienta l-a acționat în justiție în vederea reparării prejudiciului. Experții au afirmat că radioterapia poate avea consecințe grave, chiar în condițiile în care medicul este precaut și nu comite greșeli tehnice. Datorită inconvenientelor pe care le prezintă, metoda poate fi aplicată exclusiv în scop terapeutic. În nici un caz nu se justifică a fi utilizată doar pentru considerente de ordin estetic. Cunoscând riscul de a transforma o operație cu scop estetic într-un rău veritabil, medicul trebuia să refuze a da curs cererii pacientei. Circumstanțele au atestat existența unui prejudiciu, iar indemnizația s-a cifrat la 5000 de franci francezi. De fapt, instanța a indemnizat prejudiciul estetic constând în leziuni ale pielii în zona bărbii, care au creat un aspect fizic dizgrațios.

În același an, Curtea de Apel Lyon a pronunțat o hotărâre de condamnare[52] a unui chirurg la daune-interese în sumă de 500 de franci francezi. În temeiul unui contract încheiat cu soțul părții vătămate medicul a practicat asupra acesteia din urmă metoda expusă în broșura *Chirurgia estetică menită să amelioreze până la dispariție ridurile feței și gâtului și, mai ales, să ascundă alungirea sânilor*. În schimbul sumei de 100 de franci, doamna R. a suferit într-o perioadă scurtă de timp, operații succesive., sub anestezie generală. Departe de a obține, așa cum i s-a

[48] Cour d'Appel Bordeaux, 17 novembre 1998, ...

[49] Tribunal Rennes, 13 juillet 1999, „Médecin et Droit", nr. 40/2000, p. 21 (deuxième espèce).

[50] Hotărârea a fost pronunțată în 17 noiembrie 1998.

[51] Cour d'Appel Paris, 22 janvier 1913, speța *Calou*, în: M. Riegert, *La notion de préjudice esthétique, Droit – morale – santé*, thèse, Bordeaux, 1937, p.119-125.

[52] Cour d'Appel Lyon, 27 juin 1913.

promis, întinerirea sânilor prin îmbunătățirea formei acestora, pacienta a suferit cicatrice inestetice. Instanțele au apreciat că medicul nu trebuia să efectueze asemenea experimente inutile, riscante şi fără scop terapeutic, cu atât mai mult cu cât cunoştea fondul neurastenic al pacientei. Nimic nu justifica agravarea inutilă a aspectului fizic inestetic creat prin îmbătrânire. Fapta medicului a fost generatoare, între altele, de daune estetice.

Pe măsura trecerii timpului chirurgia estetică a fost recunoscută ca domeniu distinct al artei medicale, cu anumite note specifice. Responsabilitatea chirurgului care săvârşeşte fapte ilicite cauzatoare de prejudicii estetice a fost apreciată după regulile dreptului comun. Într-o cauză soluționată în 1931, Curtea de Apel Paris a confirmat hotărârea Tribunalului civil al Senei conform căreia culpa chirurgului care a efectuat o intervenție cu scop estetic a antrenat răspunderea civilă a acestuia. Pacienta L.G. – director al unei case de modă – a solicitat medicului L. efectuarea unei intervenții în scopul diminuării volumului picioarelor. Acesta a refuzat aplicarea terapiei şi, la insistențele pacientei, l-a recomandat pe medicul D. Acesta din urmă nu numai că nu a încercat să-i schimbe hotărârea, ci a prezentat operația ca fiind rapidă, facilă şi fără riscuri. Rezultatul scontat n-a fost însă obținut, iar viața pacientei a fost pusă în pericol. În loc să opereze ambele picioare, medicul a operat unul singur, timp de o oră şi jumătate. Complicațiile survenite au determinat dureri atroce, iar gangrena şi distrugerea țesuturilor au impus, ca unică alternativă, amputarea piciorului. Îngrijirile medicale ulterioare extrem de costisitoare au dus la închiderea casei de modă. În afara prejudiciului material, reclamanta a suferit şi un cert prejudiciu corporal. Instanța s-a pronunțat pentru despăgubire de 200 000 de franci francezi. Prejudiciul corporal constă nu numai în suferințe fizice şi psihice, dar include şi mutilarea fizică. Temeiul răspunderii îl constituie culpa medicală. În concret, intervenția trebuia precedată de investigații complete. De asemenea, pacienta nu a fost informată asupra gravității riscurilor cărora se va expune. Consimțământul nu a fost exprimat în cunoştință de cauză, în condițiile în care scopul operației nu era unul terapeutic, ci viza atenuarea unor imperfecțiuni fizice[53].

Sursa prejudiciului estetic poate fi localizată nu numai în perimetrul intervențiilor cu caracter pur estetic, dar şi în cel al operațiilor cu scop pur terapeutic. Nepriceperea sau neglijența în exercitarea actului chirurgical pot nu doar să îndepărteze vindecarea, dar şi să antreneze prejudicii estetice. Greşelile operatorii se pot datora uneori utilizării unor tehnici noi, pentru care cadrul medical nu dispune de o pregătire profesională suficientă. În speță, s-a reținut că specialistul în chirurgie abdominală trebuia să se abțină să opereze urechile unui copil, în scopul de a le diminua aspectul inestetic. Lipsa experienței şi a specializării necesare şi-au spus cuvântul, iar stângăcia în îndeplinirea actului chirurgical a cauzat daune estetice importante, care s-au cerut indemnizate[54].

[53] Cour d'Appel Paris, 12 mars 1931.

[54] A se vedea Ph. Dubois, *Le physique de la personne*, Economica, Paris, p.105.

În ceea ce privește recurgerea la noi metode și tehnici chirurgicale, avantajele și riscurile trebuie analizate în detaliu. În materia chirurgiei estetice dialectica riscurilor și a progresului se resimte cu mai mare intensitate. Din această perspectivă, operația destinată corectării nanismului unei adolescente a fost calificată ca hazardată, întrucât metoda folosită era necunoscută la acel moment în Franța, prezenta un înalt grad de risc, iar rezultatul era aleatoriu[55].

3.2. DAUNE ESTETICE REZULTATE DIN INFRACȚIUNI

Întrunirea cumulativă a elementelor prevăzute în legea penală califică anumite fapte drept infracțiuni. Cauzarea unor prejudicii estetice prin fapte ilicite care cad sub incidența dispozițiilor penale atrage, în asemenea condiții, nu numai răspunderea penală a autorului, dar și aplicarea dispozițiilor legii civile. Lovirile, vătămările corporale – intenționate ori din culpă – contaminarea venerică, transmiterea sindromului imunodeficitar dobândit, sunt doar câteva fapte grave care pot fi la originea unor daune estetice. În general, faptele penale generatoare de prejudicii estetice fac parte din categoria infracțiunilor contra vieții, integrității corporale și sănătății. Este posibil însă ca astfel de prejudicii să fie urmările unor infracțiuni contra sănătății publice sau a unor infracțiuni privitoare la asistența persoanelor aflate în primejdie.

3.2.1. **Infracțiuni intenționate**

Adesea, la originea prejudiciilor estetice se află infracțiunile de lovire sau alte violențe (art. 180 C. pen.), vătămarea corporală din culpă (art. 181 C. pen.), vătămarea corporală gravă (art. 181 C. pen.) sau provocarea ilegală a avortului (art. 185 C. pen.). Sunt câteva infracțiuni contra persoanei care, pe lângă responsabilitatea penală a autorului, îndreptățesc victima la despăgubiri în compensare pentru prejudiciul corporal.

Cu titlu de exemplu, instanța l-a condamnat pe inculpat pentru infracțiunea de lovire sau alte violențe – încadrarea juridică făcându-se în raport cu durata îngrijirilor medicale, sub 20 de zile[56]. În urma loviriі cu un corp dur peste față, partea vătămată a suferit leziuni care au lăsat în regiunea frunții, între sprâncene, o cicatrice lineară de trei centimetri, considerată prejudiciu estetic.

Nu este exclus ca și alte infracțiuni, cum sunt tentativa la infracțiunea de omor (art. 174 C. pen.), tâlhăria (art. 211 C. pen.), pirateria (art. 212 C. pen.), supunerea la rele tratamente (art. 267 C. pen.), violul (art. 197 C. pen.), tortura (art. 267/1 C. pen.), încăierarea (art. 322 C. pen.) să fie urmate de prejudicii estetice.

---

[55] Cour d'Appel Paris, 17 février 1994, speța *Sté Le Sou Médicale et autres c/M-lle Arangia*, „Recueil Dalloz Sirey", nr.12/23.03.1995, *Sommaires commentés*, p.100.

[56] Tribunalul județean Timiș, decizia penală nr.1285/1973, „Revista română de drept", 1975, nr. 4, p. 64.

Toate aceste fapte presupun violenţe fizice şi cauzarea unor suferinţe fizice şi psihice. Cauzarea unui prejudiciu estetic constând în sluţirea victimei, va atrage condamnarea inculpatului pentru forma agravată a infracţiunii. De exemplu, furtul comis prin violenţă sau urmat de violenţă pentru păstrarea bunului furat, pentru înlăturarea urmelor infracţiunii sau pentru ca făptuitorul să-şi asigure scăparea este mai gravă dacă a fost urmat de sluţire. Dacă actele de violenţă îndreptate împotriva funcţionarului public ce îndeplineşte o funcţie care implică exerciţiul autorităţii de stat au drept consecinţă sluţirea, pedeapsa este în cuantum mai ridicat.

Din perspectiva generării unor modificări inestetice ale aspectului fizic se distinge infracţiunea de vătămare corporală gravă, prevăzută de art. 182 C. pen. Dintre consecinţele deosebit de grave pe care le implică, ne interesează, în acest context, pierderea unui simţ sau organ, infirmitatea fizică permanentă şi sluţirea.

Nu orice alterare a aspectului fizic poate fi calificată drept sluţire, în sensul art. 182 C. pen. practica a impus condiţia ca rezultatele inestetice să fie definitive. Cu titlu de exemplu, tăierea părului şi raderea sprâncenelor nu constituie o sluţire, deoarece acestea sunt supuse procesului de regenerare, astfel că pierderea aspectului fizic inestetic este doar temporară[57].

Dimpotrivă, este corectă încadrarea juridică a faptei ca vătămare corporală gravă în modalitatea sluţirii, dacă în urma unui conflict cu partea vătămată, inculpatul a muşcat-o de nas, cauzându-i o vătămare ce nu a putut fi înlăturată decât printr-o intervenţie chirurgicală plastică[58]. Nu are relevanţă împrejurarea că, prin anumite artificii plastice, defectele ar putea fi atenuate sau ascunse, întrucât acest fapt nu ar fi urmarea procesului normal de vindecare.

Leziunile din regiunea feţei cauzează, de regulă, prejudicii estetice. Este fără dubiu că tăierea intenţionată a nasului, buzei superioare şi obrajilor, echivalează cu sluţirea[59]. În mod asemănător, doborârea victimei urmată de două tăieturi în formă de X pe frunte, dintr-o parte în alta şi o tăietură în zona gurii, alterează pentru toată viaţa fizionomia, iar la încadrarea juridică şi la individualizarea pedepsei trebuie să se ţină seama de aceste elemente[60].

Dacă leziunile faciale aduc modificări inestetice majore în viaţa victimelor, nu mai puţin importantă este, din punct de vedere fizic, amputarea membrelor inferioare, amputarea unui braţ, a unor falange – împrejurări care reprezintă o infirmitate fizică permanentă. Instanţa de fond a reţinut că, aflat în stare de provocare, inculpatul M.C. a lovit victima D.V., cauzându-i leziuni vindecabile în

---

[57] Tribunalul Suprem, decizia nr.2828/1974, „Revista română de drept", 1977, nr. 6, p. 70.

[58] Tribunalul judeţean Timiş, decizia penală nr.242/1979, „Revista română de drept", 1979, nr. 12, p. 65.

[59] Judecătoria Suceava, sentinţa penală nr.276/8.03.1995 (nepublicată), rezumată de V. Păvăleanu, *Practica instanţelor de judecată din judeţul Suceava, în materie penală, pe semestrul 1996*, „Dreptul", 1997, nr. 1, p. 76.

[60] Curtea de Apel Suceava, decizia penală nr.455/1.09.1999, „Buletinul jurisprudenţei – Culegere de practică judiciară", Curtea de Apel Suceava, 1999, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 2000, p. 48-49.

23–24 de zile de îngrijiri medicale. Apreciind că fapta se încadrează în art. 181 C. pen., l-a obligat la despăgubiri în sumă de 1.000.000 lei către partea civilă[61]. Din concluziile raportului de expertiză medico-legală rezultă că victima a prezentat entorsa articulației interfalangiene proximale a mediusului drept cu ruptura langhetei mediene. În eventualitatea unui diagnostic precoce şi corect leziunea degetului III drept ar fi necesitat îngrijiri medicale timp de 25–27 de zile. Diagnosticul fiind târziu precizat, intervenția chirurgicală a fost necesară, întrucât în evoluția postoperatorie a survenit un proces septic localizat, fapt care a dus la trenarea vindecării, la persistența artritei supurate şi la amputația de necesitate a două falange. Victima a suferit astfel o infirmitate fizică permanentă, cu o invaliditate în procent de 10% în raport cu evoluția leziunii grevată de complicația locală[62].

În raport de aceste concluzii, coroborate cu celelalte probe administrate, instanța de recurs[63] a considerat că încadrarea juridică corectă este infracțiunea prevăzută de art. 182 C. pen., iar amputarea falangelor este în directă legătură de cauzalitate cu agresiunea exercitată asupra victimei. Repararea prejudiciului estetic este pe deplin justificată, iar inculpatul a achitat integral suma solicitată de victimă.

3.2.2. **Infracțiuni din culpă**

Vătămarea corporală din culpă (art. 184 C. pen.) ocazionează numeroase cereri de reparare a prejudiciilor corporale. Pledează în acest sens numeroase hotărâri pronunțate de instanțele de judecată, cu privire la prejudicii estetice rezultate din accidente de circulație. Oferim câteva situații în care prejudiciul reparabil a fost cel corporal, cu identificarea în cadrul acestuia a prejudiciului estetic.

Datorită unui accident de circulație victima, în vârstă de 27 de ani, a fost supusă unei intervenții chirurgicale în urma căreia i s-a amputat un braț. Prejudiciul suferit este, de fapt, un prejudiciu estetic, întrucât accidentul a condus la mutilare. Inculpatul a fost obligat să acopere atât paguba materială, cât şi prejudiciul moral, cuantumul prejudiciului fiind stabilit global, pentru ambele categorii de daune[64].

Într-o altă cauză, Tribunalul municipiului Bucureşti a dispus condamnarea inculpatului A.G. în baza art. 184 alin. 2 şi 4 C. pen. şi l-a obligat la repararea prejudiciului rezultat din infracțiune. Aflat la volanul unui autobuz, el a pierdut controlul direcției de mers, a pătruns în decor şi a lovit frontal un arbore de pe marginea şoselei. În accident a fost rănit G.V., care a suferit fractura humerusului şi oaselor antebrațului. S-a practicat amputația de necesitate a unui sfert din lungimea brațului stâng şi sutura secundară a acestuia. Partea vătămată a rămas cu o

---

[61] Judecătoria Târgu-Neamț, sentința penală nr. 292/21.06.1996, comentată de A. Ungureanu, *Jurisprudență penală a Curții de Apel Bacău pe anul 1997 – 204 spețe comentate*, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 1998, p. 757-763.

[62] A se vedea A. Ungureanu, *op. cit.*, p. 758-759.

[63] Curtea de Apel Bacău, sentința penală nr. 547/16.10.1997.

[64] Curtea de Apel Bucureşti, secția I penală, decizia nr.373/1996, „Revista de drept penal". 1997, nr.1, p.116.

infirmitate fizică permanentă. Apreciind că pierderea unei părți din braț conferă persoanei un aspect inestetic, instanța a indemnizat prejudiciul estetic[65]. Instanțele au acordat sume în cuantumuri diferite victimelor pentru daune estetice cauzate prin vătămări corporale din culpă. Pentru un prejudiciu estetic constând în arsuri de gradul IV a pielii capului cu prilejul operațiunii de schimbare a culorii părului, victima a primit suma de 5.000.000 lei. Inculpata, dând dovada de neglijență, a greșit compoziția soluției, fapt care a condus la arsuri pe o porțiune importantă a pielii capului clientei sale. Partea vătămată a necesitat 85 de zile de îngrijiri medicale și o grefă de piele în regiunea afectată de 7,5/5 cm, dar problema creșterii părului în acea zonă a rămas nerezolvată. Prejudiciul estetic a fost cu atât mai important cu cât victima avea la acea dată 19 ani și era studentă[66].

Pentru un prejudiciu estetic grav, concretizat în paralizie facială (însoțită de oligofrenie de gradul II), victima unui accident de circulație a primit 20.000.000 de lei, iar pentru alterarea aspectului fizic ca urmare a infirmității permanente, instanța a acordat suma de 15.000.000 de lei[67].

Răspunderea pentru prejudicii estetice – rezultat al infracțiunii de vătămare corporală din culpă – este adesea asociată domeniului medical. Medicina este o activitate cu un potențial ridicat de pericol, iar una dintre expresiile legislative ale acestuia o constituie incriminarea unor fapte săvârșite în perimetrul medical. Lipsa informării asupra cicatricelor postoperatorii întinse și inestetice, intervenția pentru corectarea unui organ practicată de medicul fără specializare în chirurgia estetică, anestezia incorect efectuată[68], urmată de paralizia unor părți ale corpului[69], histerectomia[70] practicată cu stângăcie și neatenție – toate aceste fapte intră sub incidența legii penale, dacă sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii.

Se poate afirma că prejudiciul estetic ocupă un loc aparte în contextul daunelor corporale. În condițiile în care instanțele de judecată se confruntă din ce în ce mai frecvent cu cereri de reparare a acestuia, credem că un viitor demers legislativ va avea în vedere și categoria prejudiciului estetic. Dacă în cazul prejudiciului material, prin calcule matematice, se poate stabili valoarea pagubei și, pe cale de consecință, valoarea despăgubirilor, în situația prejudiciului estetic asemenea calcule nu au

---

[65] Tribunalul București, secția a II-a penală, decizia nr.340/29.04.1996, D. Lupașcu, L.-L. Zglimba, I. Dragomir, R. Găgescu, N. Alexandru, V. Costiniu, C. Jipa, R.-A Popa, *Culegere de practică judiciară a Tribunalului București, 1994-1997*, București, Edit. All Beck, 1999, p. 239-242.

[66] Curtea de Apel Suceava, decizia penală nr. 272/10.05.1999, „Culegere de practică judiciară", Curtea de Apel Suceava, 1999, București, Edit. Lumina Lex, 2000, p. 49-51.

[67] Curtea de Apel Ploiești, decizia penală nr. 488/21.05.1998, N. Fava, M.-L. Belu Magdo, E. Negulescu, „Buletinul jurisprudenței – Culegere de practică judiciară", Curtea de Apel Ploiești, semestrul I, 1998, București, Edit. Lumina Lex, 1998, p. 157-159.

[68] A se vedea P. Bon, D. de Béchillon, *Responsabilité de la puissance publique*, „Recueil Dalloz", nr. 6/11.02.1999, p. 45-46.

[69] A se vedea J.-F. Lemaire, J.-L. Imbert, *La responsabilité médicale*, Paris, Presses Universitaires de France, 1985, p. 100-102.

[70] Histerectomia este procedura de deschidere operatorie a uterului pentru extragerea fătului în caz de naștere anormală (*** *Mic dicționar enciclopedic...*, p. 447).

utilitate. Finalitatea procesului de evaluare a daunelor estetice va consta în stabilirea unei indemnizații compensatorii, menite să atenueze suferințele victimelor. Iar o viitoare reglementare va trebui să cuprindă, în mod necesar, criteriile de evaluare a prejudiciului corporal şi de stabilire a despăgubirilor în compensare.

Aplicarea principiului reparării integrale în domeniul prejudiciilor estetice „ nu poate avea decât un caracter aproximativ, raportat la prejudicii care, prin definiție, nu au conținut economic şi nici echivalent bănesc. În aceste condiții, dacă se acceptă ideea acordării unei reparații, principiul că aceasta trebuie să fie integrală, ceea ce presupune măsurarea amplorii reale a prejudiciului şi o strictă echivalare în termeni băneşti, trebuie atenuat în favoarea unei mai puțin ambițioase, dar mai realiste indemnizări cu caracter compensatoriu, tinzând la oferirea unui echivalent care prin excelență poate fi o sumă de bani, aceasta permițând victimei a atenua prin anumite avantaje rezultatul dezagreabil al faptei ilicite"[71].

Instanța de judecată va aprecia prejudiciul estetic *in concreto*, sub toate aspectele negative suferite de victimă, iar apoi, în raport cu aceasta, va stabili indemnizația. Judecătorul va ține seama de criteriile orientative de apreciere a prejudiciului estetic şi de stabilire a despăgubirilor – importanța valorii lezate, personalitatea victimei, gravitatea şi intensitatea durerilor fizice şi psihice, repercusiunile prejudiciului estetic asupra situației sociale a părții vătămate, gravitatea pagubei. De exemplu, prejudiciul estetic este mai important dacă victima desfăşoară o activitate condiționată de aspectul fizic agreabil: prezentatoare TV, actriță, stewardesă. Valori cum sunt frumusețea fizică, aspectul armonios, plăcut, sunt mai importante pentru asemenea persoane decât pentru persoanele obişnuite. Chiar dacă, în mod normal, orice om pune preț pe astfel de valori, în cazuri cum sunt cele menționate, integritatea şi armonia fizică sunt condiții indispensabile anumitor profesii. Prejudiciul estetic va fi cu atât mai grav cu cât victima acordă o mai mare prețuire valorii lezate – împrejurare care are relevanță în stabilirea indemnizației.

Situația profesională – ca variabilă a statutului social al victimei – este un factor ce influențează cuantumul despăgubirilor în compensare. Dacă unele prejudicii pot fi considerate minore pentru o persoană cu o profesie obişnuită, acelaşi tip de pagubă poate reprezenta o catastrofă pentru cei care desfăşoară o anumită profesiune. Este suficient să ne imaginăm consecințele diferite „pe care le poate avea pierderea degetului de la o mână de către un conducător auto sau de un contabil şi, pe de altă parte, de către un violonist ori de un pianist"[72]. Factorul amintit trebuie analizat nu sub aspectul ierarhizării profesiilor, ci sub aspectul consecințelor suferite de o persoană având o anumită profesie, în raport cu o faptă ilicită, dar pentru alte profesiuni.

[71] M. Boar, *Răspunderea civilă pentru prejudiciile extrapatrimoniale* ..., p. 115.
[72] T. Joița, *Acțiunea civilă în procesul penal*, Bucureşti, Edit. Național, 1999, p. 151.